

Asia: VN/2801/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Laki jätelain muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

15 §. Jätteiden lajittelu- ja erilliskeräysvelvollisuus

Luonnoksen 15 § tarkoitus on hyvä ja kannatettava, ja se on linjassa EU-säätelyn kanssa syntypaikkalajittelun ja erilliskeräysjärjestelmien käyttämisestä. Jätteiden, myös muovipakkausjätteen, tehostettu syntypaikkalajittelu ja erilliskeräyksen lisääminen voivat nostaa kierrätysastetta. Sen sijaa ei ole selvää, kuinka merkittävä nousu on saavutettavissa ja millaisin lisäkustannuksin, eikä esitys tuo tähän juurikaan uutta tietoa. Kaupan ja teollisuuden ns. energiajätteeseen päätyy runsaasti helposti kierrätettävää ja suhteellisen puhdasta muovijätettä, jonka ohjaaminen kierrätykseen on ehdottoman tärkeää.

Ehdotettu velvoite lajitella jätteet järjestetyn erilliskeräyksen mukaisesti ei kuitenkaan saisi haitata tai hidastaa taloudellisesti tarkoituksenmukaista, kierrätyskelpoisten materiaalien jälkilajittelua suoraan sekajätteestä. Tämä on olennaista, sillä arviomme mukaan, ja myös esityksen sivulla 24 esitettyjen vaikutusarvioiden perusteella, on hyvin epätodennäköistä, että yhdyskuntajätteen tai erityisesti muovijätteen kierrätystavoitteita saavutetaan pelkästään erilliskeräysten avulla. Tämän lisäksi tarvitaan kierrätyskelpoisten materiaalien, kuten muovien ja metallien, erotusta jäljelle jäävästä yhdyskuntien sekajätteestä. Arviomme mukaan laitospainainen, sekajätteeseen kohdistuva kierrätyskelpoisten materiaalin jälkilajittelu muodostaisi juuri sen hallituksen esityksen kohdassa 2.2 peräänkuuluttaman merkittävän ja tehokkaan lisäkeinin. Myös itse esityksessä (s. 24) todetaan, että ”mahdollinen sekajätteen lajittelulaitosten ja kemiallisen kierrätyksen yleistymisen voi lisätä kierrätetyn muovipakkausjätteen määrää.”

Esityksen kohdassa 5.1.1.1 todetaan että ”VTT:n MSWPlast-hankkeen tulosten perusteella jälkilajittelun avulla kierrättää merkittävästi enemmän (jopa 18 prosenttiyksikköä, jos kaikki sekajäte jälkilajiteltaisiin ja samalla syntypaikkalajittelu tehostuisi)”. Tästä huolimatta jälkilajittelua ei esitetä pakolliseksi, koska sen arvioidaan aiheuttavan jätehuollon toimijoille merkittäviä kustannuksia suhteessa saavutettavaan kierrätysasteen nousuun. Esityksessä on arvioitu jälkilajittelun investointien kustannuksiksi Ruotsin esimerkkien perusteella noin 500 miljoonaa euroa / 1000 kilotonnia jälkilajiteltua sekajätettä. Tämä on toki huomattava summa, mutta tämän mittaluokan

investoinnilla saavutettaisiin selkeästi pakkausmuovien kierrätystavoitteet ja samalla voitaisiin välttyä muovipakkausten heikosta kierrätyksestä aiheutuvilta, arviolta noin 100 miljoonan euron vuosittaisilta omavaramaksuilta. Takaisinmaksuaika vaikuttaa näin ollen varsin lyhyeltä, eikä ole selvää, onko olemassa olennaisesti edullisempia keinoja saavuttaa muovien kierrätystavoitteet.

Vertailu muihin ohjauskeinoihin on vaikeaa, sillä hallitusten esityksessä ei ole arvioitu, millaisia lisäkustannusta muovipakkausten kierrätystavoitteiden saavuttaminen aiheuttaa, jos tukeudutaan yksinomaan syntypaikkalajittelun ja erilliskeräyksen tehostamiseen. Tämän vuoksi lainsäädäntöön tulisi luoda myös selkeitä kannustimia kierrätyskelpoisten muovien jälkilajittelulle sekajätteestä. Ohjauksen ei välttämättä tarvitse perustua suoranaiseen veloitteeseen, vaan taloudellista kannattavuutta suhteessa jätteenpolttoon voitaisiin parantaa esimerkiksi päästökaupan tai muovien polttoon kohdistuvien maksujen avulla.

Selkeimmät kannustimet jätteiden kierrätykseen ja tavoitteiden saavuttamiseksi saadaan, kun seuraamukset veloitteiden saavuttamatta jäämisestä kohdennetaan selkeästi vastuullisiin toimijoihin. EU:ssa on lukuisia esimerkkejä täytäntöönpanomekanismeista, joissa vastuullisia osapuolia sakotetaan tai rangaistaan lainsäädännöllisten veloitteiden laiminlyönnistä. Jäsenmaalle kohdistetut rikkomusmenettelyt EU:n jätelainsäädäntötavoitteiden saavuttamatta jättämisestä voidaan kansallisesti panna toimeen sakottamalla esimerkiksi kuntia, jotka eivät saavuta kierrätystavoitteita, tai asettamalla sekajätteelle korkeammat jätteenpolttoverot. Vastaavasti pakkausten tuottajavastuuorganisaatioille voidaan määrätä sakkoja tai peruttaa toimintolupa, mikäli kierrätystavoitteita ei saavuteta.

15 c §. Kielto kerätä kierrätyskelpoista tai uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä energijätteenä

Kielto kerätä kierrätyskelpoista tai uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä energijätteenä ohjaisi suhteellisen merkittäviä määriä muovijätettä kierrätyksen piiriin erityisesti yritysten jätevirroista (teollisuus, rakentaminen, logistiikka, kauppa, maatalous). Kyseinen muovijäte koostuu usein suhteellisen puhtaista ja helposti kierrätettävistä pakkaus- ja kalvomuoveista, joiden syntypaikkalajittelu ja jälkikäteen koneellisesti tehtävä lajittelu eri muovilajeihin on teknisesti varsin suoraviivaista. Jätejäte tarjoaa hyvää raaka-ainetta sekä mekaaniseen että kemialliseen kierrätykseen. Lisäksi jakeessa saattaa olla myös jonkin verran neste- ja kuljetuspakkauksia, joiden osalta uudelleenkäytön järjestäminen voisi olla mahdollista. Kuten vaikutusarviossa (4.2.2.) todetaan, tämän jätejakeen määrä on huomattava, ja sen ohjaaminen kierrätyksen raaka-aineeksi lisätä merkittävästi etenkin muovien kierrätysastetta.

21 a §. Kiinteistön haltijan tiedonjakovelvollisuus

-

21 b §. Jätehuoltopalveluiden laatuvaatimukset ja palveluita tarjoavan neuvontavelvollisuus

-

22 §. Valtion viranomaiset

-

57 §. Tuotteen jakelijan tiedottamisvelvollisuus

-

93 §. Jäteneuvonta ja -tiedotus

Biojätteen määrän vähentämisellä sekajätteestä olisi selkeä positiivinen vaikutus siinä olevien kierrätyskelpoisten jättejakeiden koneellisen lajittelun helpottumiseen ja niiden ohjautumiseen muuhun hyödyntämiseen kuin polttoon. Kuten lakiehdotuksen perustetuissa todetaan, neuvonnan ja tiedottamisen keinoin saavutettava biojätteen lajittelun ja erilliskeräyksen tehostuminen vähentäisi syntyvän sekalaisen yhdyskuntajätteen määrää, parantaisi muiden jättejakeiden kierrätyskelpoisuutta ja parantaisi kierrätysastetta. Se myös parantaisi energiantuotannossa hyödynnettävien jättejakeiden lämpöarvoa, mikä osaltaan helpottaisi muovien erottamisen sekajätteestä ennen polttoa.

100 §. Ilmoitus keräystoiminnasta jätehuoltorekisteriin

-

121 §. Velvollisuus laatia siirtoasiakirja

-

122 §. Tiedonsaantioikeus

-

124 §. Tarkastukset ja valvontasuunnitelmat

-

Voimaantulosäännös

-

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

-

Muuta huomioitavaa

Mahdolliset muut huomiot hallituksen esitysluonnokseen

VTT kiittää mahdollisuudesta vastata Ympäristöministeriön lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta (Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/2801/2026). VTT pitää hallituksen esitystä pääosin hyvin perusteltuna, mutta vaatii vielä tarkennuksia toimien vaikuttavuuden osalta, erityisesti mahdollisuuksista saavuttaa muovipakkausjätteen kierrätystavoitteet lakiehdotuksen mukaisilla keinoilla. Hallituksen esitysluonnoksen tapaan VTT arvioi, että ehdotus jätelain muutos edistäisi EU:n jätelainsäädännössä asetettujen tavoitteiden saavuttamista, se edistäisi kiertotaloutta, säästäisi luonnonvaroja sekä vähentäisi jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvia terveys- ja ympäristöhaittoja.

Sundqvist Henna
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy